

2. samling for norsklærere. Midtregionen

Desentralisert ordning for kompetanseutvikling
14.01.2020

Høgskolen i Innlandet:
Inger-Kristin Larsen Vie

Program for dagen

12.00-12.30: Introduksjon

12.30-13.00: gruppearbeid 1

13.00-13.45: Noen dypdykk i kompetansemålene og praktiske eksempler

13.45-14.00: pause

14.00-14.30: gruppearbeid 2

14.30-15.30: gruppearbeid 3

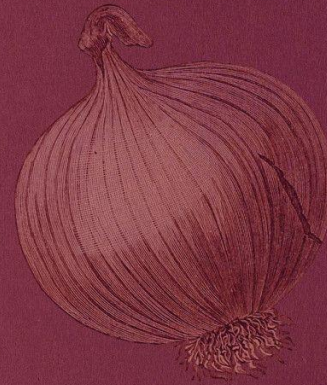
15.30-16.00: Oppsummering og evaluering

Hva er nytt eller fremhevet spesielt i norskfaget? (Bakken, 2019)

«Elevene skal i større grad **eksperimentere** og bruke sin nysgjerrighet i faget, særlig i de lavere trinnene. På videregående skolenivå skal elevene øve på **akademisk skriving**. Elevene skal gjøre **dypdykk** i språk- eller litteraturhistorie for å sette tema de arbeider med inn i en språklig og historisk **sammenheng**.»

(KD, 2018)

- Færre kompetansemål (nesten en halvering)
- Kjerneelementer
- Antall karakterer
- Tverrfaglige emner: folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap (+ bærekraftig utvikling)
- Fagspesifikke omtaler av underveis- og sluttvurdering på ulike trinn

Marte Blikstad-Balas
Kjersti Rognes Solbu (red.)

DET (NYE) NYE NORSKFAGET

FAGBOKFORLAGET

LANDSLAGET FOR NORSKUNDERVISNING

Verbbeskrivelser (Kunnskapsdepartementet, 2018)

Verb	Beskrivelser av verb til bruk i kompetansemålene
Analysere	Å analysere er å undersøke en sak, en gjenstand eller et begrep for å få avdekket et budskap eller en mening. Å analysere kan bety grundig og systematisk behandling av enkeltelementer og sammenhengen mellom dem. Analysen kan også gjelde en arbeidsprosess.
Beskrive	Å beskrive er å skildre eller gjengi en opplevelse, situasjon, arbeidsprosess eller et faglig emne. Å beskrive noe kan også være å bruke relevante fagbegreper for å systematisere kunnskap om emnet.
Bruke	Å bruke vil si at vi gjør oss nytte av noe eller utfører en handling for å oppnå et mål. Å bruke henger nært sammen med å anvende, forstått som å gjøre bruk av, ta i bruk, for eksempel en metode eller et verktøy.
Dokumentere	Å dokumentere er å vise hva vi har gjort, og gjerne også hvordan og hvorfor. Dokumentasjonen kan ha ulik form og vise kvaliteten på en arbeidsprosessen, et produkt eller en tjeneste.
Drøfte	Å drøfte er å belyse en sak ved å trekke fram forskjellige sider av den, og argumentere både for og imot. Drøftingen kan avsluttes med en konklusjon. Å drøfte kan vi gjøre selvstendig og i dialog med andre. Ordskifte mellom flere om et saksforhold kan bety det samme som å diskutere.
Forstå	Å forstå er å oppfatte meningen med noe, skjønne hva som blir kommunisert eller hvordan noe henger sammen.
Gjennomføre	Å gjennomføre er å iverksette, utføre og fullføre, for eksempel en oppgave, en undersøkelse eller et planlagt arbeid.
Gjøre rede for	Å gjøre rede for noe er å gi en faglig begrunnet forklaring av et saksforhold, en problemstilling eller noe vi skal undersøke eller gjennomføre.
Planlegge	Å planlegge er å lage en framdrift for å nå et mål. Planen beskriver hvordan vi har tenkt å gå fram for å oppnå målet, og kan vise sammenhengen mellom aktiviteter, gjennomføring og mål.
Presentere	Å presentere er å vise, forklare og legge frem et faglig emne eller et produkt. Måten å presentere på kan variere, men målet med en presentasjon er å gjøre emnet eller produktet tilgjengelig for andre. Presentere kan også bety å illustrere og å demonstrere.
Reflektere	Å reflektere er å undersøke og tenke gjennom ulike sider ved egne eller andres handlinger, holdninger og ideer. Vi kan også reflektere over et saksforhold, praktiske aktiviteter eller egen læring. Refleksjon innebærer å prøve ut egne tanker og holdninger for å utvikle bedre innsikt og forståelse.
Samarbeide	Å samarbeide innebærer å jobbe sammen med andre for å oppnå en felles forståelse eller et felles mål.
Sammenligne	Å sammenligne er å undersøke likheter og forskjeller mellom to eller flere forhold.
Tolke	Å tolke er å bygge opp en oppfatning eller forståelse av meningsinnholdet i et fenomen, en praktisk situasjon eller et kunstnerisk uttrykk. Forståelsen bygger ofte på en analyse av enkeltelementer og sammenhengen mellom dem.
Utforske	Å utforske handler om å oppleve og eksperimentere og kan ivareta nysgjerrighet og undring. Å utforske kan bety å sanse, søke, oppdage, observere og granske. I noen tilfeller betyr det å undersøke ulike sider av en sak gjennom åpen og kritisk drøfting. Å utforske kan også bety å teste eller prøve ut og evaluere arbeidsmetoder, produkter eller utstyr.
Utvikle	Å utvikle kan være å designe, skape, modellere eller utforme nye metoder, et produkt eller en tjeneste.
Vurdere	Å vurdere er å overveie ulike sider ved et saksforhold eller synspunkt. Det kan også omfatte å bedømme kvaliteten ved et produkt eller en prosess. En vurdering resulterer ofte i en beslutning, en bedømmelse eller en konklusjon.

«Å utforske handler om å oppleve og eksperimentere og kan ivareta nysgjerrighet og undring. Å utforske kan bety å sanse, søke, oppdage, observere og granske. I noen tilfeller betyr det å undersøke ulike sider av en sak gjennom åpen og kritisk drøfting. Å utforske kan også bety å teste eller prøve ut og evaluere arbeidsmetoder, produkter eller utstyr.»

Kompetansemål i utvalg, NOR01-06

etter 2. trinn

utforske og samtale om oppbygningen av og betydningen til ord og uttrykk

utforske eget talespråk og samtale om forskjeller og likheter mellom talespråk og skriftspråk

etter 4. trinn

utforske og formidle tekster gjennom samtale, skriving, lek, bevegelse og andre kreative uttrykk

utforske og samtale om språklig variasjon og mangfold i nærmiljøet

utforske forskjeller og likheter mellom skriving på hovedmål og sidemål

etter 7. trinn

utforske og beskrive samspillet mellom skrift, bilder og andre uttrykksformer og lage egne sammensatte tekster

utforske og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet

«De største endringene dreier seg om at elevene i større grad skal arbeide **utforskende** i faget. De skal finne ut av, sammenligne, drøfte og reflektere over språk og tekster, både alene og sammen med andre. Dette grepet skal gi elevene mulighet til å lære på en aktiv måte og bygge ny kunnskap på det de allerede kan og vet.»
(Udir, 2019)

Kompetansemål i utvalg, NOR01-06

etter 10. trinn

utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon

utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon

utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter

Etter vg2 SF

utforske og reflektere over hvordan tekster fra romantikken og nasjonalromantikken framstiller menneske, natur og samfunn, og sammenligne med tekster fra nyere tid

etter vg3 SF

utforske og reflektere over hvordan tekster fra den realistiske og den modernistiske tradisjonen framstiller menneske, natur og samfunn

skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster

Gruppesamtaler 1

Presenter resultater fra ditt mellomarbeid for de andre på gruppa.

- *Presenter ditt fags nye kjerneelementer i profesjonsfellesskapet på skolen din (både innenfor og mellom fag) og eksemplifiser med erfaringene du har fra forarbeidet til første samling.*
- *Studér de reviderte kompetansemålene i norskfaget på ditt trinn. Sammenligne de nye med de gamle, og finn ut hva som er endret. Hvordan kan du jobbe med de nye kompetansemålene i klasserommet? Ta gjerne for deg et par kompetansemål.*

Progresjon

7. Trinn

lese lyrikk, noveller, fagtekster og annen skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk og dansk og samtale om formål, form og innhold

10. Trinn

sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid

Vg1 SF og Vg2 YF

reflektere over hvordan tekster framstiller møter mellom ulike kulturer

Dybdelæring jfr. Talsethagen og Nyhus (2019)

- Er ikke noe nytt
- Har fått forsterket fokus i forbindelse med fagfornyelsen
- Dybdelæring handler om kvaliteten på læringa
- Det handler ikke bare om hvor mye du lærer, men *hvordan* du lærer (refleksjon rundt egen læring)
- Tre perspektiver blir fremhevet: *forstå, se sammenhenger og nytenkning*

Dybdelæring

DYBDELÆRING	OVERFLATELÆRING
Elever relaterer nye ideer og begreper til tidligere kunnskap og erfaringer	Elever jobber med nytt lærestoff uten å relatere det til hva de kan fra før.
Elever organiserer egen kunnskap i begrepssystemer som henger sammen	Eleven behandler lærestoff som atskilte kunnskapselementer.
Elever ser etter mønstre og underliggende prinsipper	Eleven memorerer fakta og utfører prosedyrer uten å forstå hvordan eller hvorfor.
Eleven forstår hvordan kunnskap blir til gjennom dialog og vurderer logikken i et argument kritisk	Eleven behandler fakta og prosedyrer som statisk kunnskap, overført fra en allvitende autoritet.
Eleven reflekterer over egen forståelse og sin egen læringsprosess	Eleven memorerer uten å reflektere over formålet eller egne læringsstrategier.

Dybdelæring - diskusjon

- Kan man jobbe i dybden før man har bredden?
- Er ikke noe overflatelæring en forutsetning?
- Hva vil det si å jobbe i dybden og i bredden i norskfaget?
Kom med eksempler

«Læreren skal legge til rette for...»

- «være i bevegelse, leke, undre seg» (NOR01-06, 2. trinn)
- «å få prøve seg fram og bruke kreativitet og fantasi» (4. trinn)
- «å la elevene få bruke fantasien og oppleve at det å prøve seg fram er en del av det å lære.» (10. trinn)
- «arbeide oppdagende og utforskende» (vg1 SF, vg2 YF)
- «elevene får utforske faglige problemstillinger og arbeide kreativt for å finne svar på disse.» (vg3 SF)

Samskriving på småskoletrinnet: å skrive eventyr

Skriftlig tekstskaping

Elevene skal få oppleve skriveopplæringen som meningsfull. De skal kunne skrive på hovedmål og sidemål i ulike sjangre og for ulike formål, og de skal kunne kombinere skrift med andre uttrykksformer. Videre skal de kunne vurdere andres tekster og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger.

Kompetansemål:

- lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk
- skrive tekster for hånd og med tastatur
- Bruke store og små bokstaver, punktum, spørsmålstegn og utropstegn i tekster og samtale om egne og andres tekster
- lage tekster som kombinerer skrift med bilder

Bilde 1	Bilde 2
Bilde 3	Bilde 4
Bilde 5	Bilde 6

Hentet fra

<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/eventyr-gjenfortelling-og-samskriving/>

Undervisningsopplegg etter 4. trinn/mellomtrinnet

(Kjerneelement) Skriftlig tekstskaping

Elevene skal få oppleve skriveopplæringen som meningsfull. De skal kunne skrive på hovedmål og sidemål i ulike sjangre og for ulike formål, og de skal kunne kombinere skrift med andre uttrykksformer. Videre skal de kunne vurdere andres tekster og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger

Kompetansemål:

- utforske og formidle tekster gjennom samtale, skiving, lek, bevegelse og andre kreative uttrykk
- Bruke komma og andre skilletegn i tekster
- Bruke fagspråk om setningsoppbygning og bøyning av verb, substantiv og adjektiv i samtaler om språk og om egne og andres tekster

Underveisvurdering etter 4. trinn

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i norsk på 3. og 4. trinn når de leser med flyt og forståelse og bruker fagspråk i samtaler om språk og tekster. De viser og utvikler også kompetanse når de utforsker faglig innhold, og når de uttrykker seg i muntlige, skriftlige og sammensatte tekster.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får lære gjennom å være i bevegelse, leke, undre seg og bruke sansene sine. Læreren skal legge til rette for at elevene lærer gjennom å få prøve seg fram og bruke kreativitet og fantasi i arbeidet med å utvikle muntlige og skriftlige ferdigheter. Videre skal læreren legge til rette for at elevene utvikler kompetanse gjennom praktisk arbeid, samtaler og meningsutvekslinger. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i norsk. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i faget.

Skriveverksted

Skriveaktiviteten skal knyttes til en felles opplevelse, som høytlesing (for eksempel *Tonje Glimmerdal*). I etterkant at opplesing legger læreren opp til en litterær samtale om teksten. Ha et særlig fokus på et av de tverrfaglige temaene? Stikkord: miljø, livsmestring

Elevene skal velge seg ut en av karakterene (læreren bestemmer hvilke karakterer det er snakk om, men elevene får allikevel), og de skal skrive et utdrag fra en fiktiv dagbok. Dagboknotatene baserer seg på en av hendelsene i boka, og noe som den karakteren synes er vanskelig. De skal også tegne hendelsen.

Læreren modellerer først.

Hvordan ser en dagbok ut?

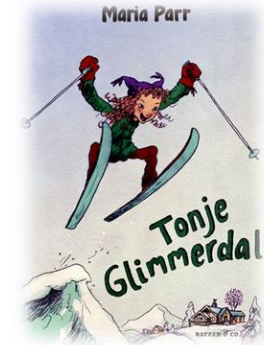
Hvordan skriver man (uformelt vs. formelt språk)?

Bruk av komma og andre skilletegn

Bruk av skriverammer og hjelpesetninger til de elevene som trenger det.

Lese opp for hverandre i grupper (samme karakter). Individuell respons – revisjon av teksten.

Lærer presenterer noen av elevtekstene og inkluderer i en litterær samtale. Hva er det elevteksten kan fortelle oss om karakteren? Kommer eleven med noen ny informasjon som romanen ikke har? Sammenligne de ulike elevtekstene om samme person.

Eksempler fra læreplanverket

etter 10. trinn, Kunnskapsløftet (NOR01-05):

lese og analysere et bredt utvalg tekster i ulike sjangere og medier på bokmål og nynorsk og formidle mulige tolkninger

presentere tema og uttrykksmåter i et utvalg sentrale samtidstekster og noen klassiske tekster i norsk litteratur

gi eksempler på og kommentere hvordan samfunnsforhold, verdier og tenkemåter framstilles i oversatte tekster fra samisk og andre språk

etter 10. trinn, Fagfornyelsen (NOR01-06):

lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler

sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid

utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon

«Læreplanen legger opp til et tydeligere komparativt perspektiv på arbeid med språk og tekst.»

(Udir, 2019)

«Elevene viser og utvikler kompetanse i norsk på 8., 9. og 10. trinn når de leser kortere og lengre tekster i ulike sjangre, utforsker tekstenes kontekster og reflekterer over hvordan konteksten påvirker teksttolkningen.» (fra teksten om underveisvurdering under kompetansemålene for 10. trinn, NOR01-06)

Å utforske skjønnlitteratur

Ingeborg Refling Hagen: Vi må klare oss selv (1948)
Marianne Kaurin: Syden (2018)

- Å lese i lys av ulike kontekster
 - Tematikk
 - Historisk kontekst
- Språk og identitet
- Å sammenligne
- Å knytte lesninger til tverrfaglige tema

Undervisnings-opplegg VG3: språk og identitet

Tekst i kontekst

Skriftlig tekstskaiping

Språk som system og mulighet

Språklig mangfold

Kompetansemål:

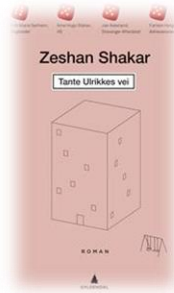
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet

Vurdering etter vg3:

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i norsk på Vg3 studieforbereende utdanningsprogram når de analyserer, tolker og sammenligner tekster og utforsker tekstenes kontekster. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de produserer kortere og lengre tekster i ulike sjangre, for ulike formål og mottakere, og når de bearbeider egne tekster. Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over språk og tekst ved bruk av fagspråk, uttrykker seg presist og nyansert muntlig og skriftlig og mestrer språklige formkrav på hovedmål og sidemål.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får utforske faglige problemstillinger og arbeide kreativt for å finne svar på disse. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler utholdenhet i større arbeider, enten det gjelder lesing av lengre tekster eller utforskende arbeid med faglige problemstillinger. Læreren og elevene skal være i dialog om utviklingen elevene viser i norsk muntlig og skriftlig hovedmål og sidemål. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å videreutvikle muntlig og skriftlig kompetanse i faget.

Tematikk: språk og identitet. Hvordan velger vi å uttrykke oss når vi skriver?

Ulike tekstutdrag som utgangspunkt for å samtale om språk og identitet:

Tante Ulrikkes vei av Zeshan Shakar: hvordan Mo og Jamal bruker språket på ulike måter (sosiolekter)

Tore Renberg og det å bytte fra bokmål til nynorsk i [Stavanger Aftenblad](#) og et [intervju](#) om fordelene ved å skrive på nynorsk (bokmål og nynorsk)

Utdrag fra Helene Uri, *Hvem sa hva* om kjønn og språk

Kevin Vågenes' parodier og måten han bruker språket (dialekter) på for å utvikle en karakter

Dialekter i sosiale medier: «Dialekter er in» av Berit Skog (<https://blogg.forskning.no/berit-skogs-blogg/dialekt-i-sosiale-medier/1111027>)

Tekstene er et godt utgangspunkt for å diskutere og repetere dette med språkutvikling, språkbruk og språkvariasjoner, valgfrihet i skriftspråk, det å skrive uformelle (presskriving) og formelle tekster (akadmeiske tekster), etc.

Med utgangspunkt i samtaler om disse temaene innenfor de to kjerneelementene skal elevene skrive et essay.

Modelltekst, prosessorientert skiving. Respons fra medelever, med et særlig fokus på enkelte sjangertrekk. Knyttet an til tverrfaglig emne om livsmestring og identitet?

Etter inspirasjon fra Valand, Nyhus & Brendehaug i Blikstad-Balas & Solbu (2019)

Gruppearbeid 2

- Diskuter hvordan man kan planlegge norskundervisninga i lys av kjerneelementene i læreplanen.
- Hvordan legger vurderingsformuleringene føringer for undervisninga?

Gruppearbeid 3 - nytt mellomarbeid til 3. samling

- Planlegg ett eller to undervisningsopplegg med utgangspunkt i et av kjerneelementene, formuleringene som gjelder vurdering og relevante kompetansemål.
- Hvordan gjøre dette opplegget tverrfaglig?

Evaluering:

www.dekom.no

(se fane øverst til høyre)

Litteratur:

- Blikstad-Balas, M. & Solbu, K. R. (2019). *Det nye (nye) norskfaget*. Fagbokforlaget: Oslo
- Utdanningsdirektoratet (2019, 18. november). Hva er nytt i norsk? Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagspesifikk-stotte/nytt-i-fagene/hva-er-nytt-i-norsk/>
- Utdanningsdirektoratet (2018, 29. oktober). Film: Dybdelæring. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stottemateriell-til-overordnet-del/film-dybdelaring/>